

τόσον γνωστή έκφρασις ή χρησιμοποιηθεΐσα υπό τοῦ Φρ. Βάκωνος εἰς τὸ *Novum Organum* «*idola theatri*» δὲν εἶναι ἀσχετος μὲ τὴν ἐπιβίωσιν τῶν ἐκ τοῦ θεάτου εἰλημμένων μεταφορῶν. Ὁ Ἄγγλος φιλόσοφος γράφει σχετικῶς (*N. Or.* I, 44) : «*Sunt denique idola quae immigrarunt in animos hominum ex diversis dogmatibus philosophorum ac etiam ex perversis legibus demonstrationum ; quae idola theatri nominamus, quia quot philosophiae receptae aut inventae sunt, tot fabulas productas et actas censemus fictitios et scenicos*». Δὲν εἶναι περιττὸν νὰ ἀναφέρωμεν ὅτι τὴν ἔκφρασιν «θέατρα φιλοσοφίας» ἔχει χρησιμοποιήσει καὶ ὁ Θεόδωρος Μετοχίτης († 1332) εἰς τὸ 61 κεφάλαιον τοῦ ἔργου του «Ἐπομνηματισμοὶ καὶ σημειώσεις γνωμικαί», ἔνθα ἀναγινώσκομεν : «καὶ δὴλὸν γε ὡς τοῦτ' ἐστίν, ὃ καὶ τὰς διαφορὰς τῶν ἀλρέσεων κατὰ . . . φιλοσοφίαν ἐδημιούργησε . . . καὶ θέατρα φιλοσοφίας ὡσπερ δὴ καὶ μονομάχων καὶ παγκρατιαστῶν».

Ἡ πρωτοβουλία, ἣν ἔσχεν ὁ Μ. Κοκολάκις, νὰ πραγματοποιηθῇ ἔν θέμα, τὸ ὁποῖον ὀλίγοι ἐκ τῶν ἐρευνητῶν ἔχουν θίξει, ἀπέληξεν εἰς ἐπιτυχὲς ἀποτελέσμα. Ἡ πραγματεία του ἀποτελεῖ συγγραφὴν ὄχι μόνον ἐξ εἰδικῆς φιλολογικῆς ἐπόψεως ἀξιόλογον, ἀλλὰ καὶ συμβολὴν σημαντικὴν διὰ τὴν ἱστορίαν τοῦ πνευματικοῦ βίου τῶν διαφόρων ἐποχῶν. Εἶναι προσέτι λιαν ἐπαγωγόν, λόγῳ τῆς ποικιλίας τῶν παρατιθεμένων χωρίων, ἀνάγνωσμα.

Κ. Δ. ΓΕΩΡΓΟΥΛΗΣ

* *

ΒΑΣΙΛΕΙΟΥ ΗΛ. ΖΕΡΒΑ. *Παλαιὰ ἐναγίσματα*, ἦτοι εὐλαβεῖς σπονδαὶ εἰς νεκρούς. Ἐπίμετρον : *Τὰ δάκρυα τοῦ ἀσκητοῦ*. Ἐν Ἀθήναις, σχ. 8 Μ, σελ. 55, τιμὴ δραχμαὶ 30, ὧν τὸ ἥμισυ διατίθεται ὑπὲρ τῶν ἐν Καλάμαϊς Φιλανθρωπικῶν Ἰδρυμάτων τῆς Ἱερᾶς Μητροπόλεως.

Ὁ κ. Ζέρβας, πρόην Διευθυντῆς τῆς Παιδαγωγικῆς Ἀκαδημίας τῶν Ἰωαννίνων καὶ τῆς Ραλλείου τοῦ Πειραιῶς, γνωστότατος εἰς τὸν ἐκπαιδευτικὸν κόσμον διὰ τὴν εὐρυτάτην μόρφωσιν καὶ διὰ τὴν σπανίαν χάριν τοῦ λόγου, συνεκέντρωσεν εἰς τὸ βιβλίον τοῦτο μιαν σειρὰν ἐπιμνημοσύνων λόγων του, ἐκφωνηθέντων κατὰ καιροῦς ὑπὲρ προσώπων ἀνηκόντων κατὰ κύριον λόγον εἰς τὸν ἐκπαιδευτικὸν κόσμον, γυμνασιάρχων, καθηγητῶν, φοιτητῶν, παιδαγωγῶν καὶ ἄλλων συμπαθῶν προσώπων. Τὰ «ἐναγίσματα» ταῦτα ἀναθέτει ὡς οἶονεὶ «χορηγόρον ληκύθειον» εἰς μνημόσυνον αἰώνιον τῶν μακαρίων ψυχῶν τῶν διδασκάλων του.

Οἱ ἐπιμνημόσυνοι λόγοι ἀνήκουν εἰς τὸ ἐπιδεικτικὸν ἢ πανηγυρικὸν εἶδος τῆς Ῥητορικῆς, ἣτις περιλαμβάνει τὸ σύνολον τῶν κανόνων τοῦ ἐντέχνου λόγου καὶ τῶν μέσων, δι' ὧν ὁ πρὸς τοὺς πολλοὺς ἀπευθυνόμενος λόγος διατυπῶται κατὰ τρόπον προκαλοῦντα τὸ διαφέρον, ἀσχοῦντα ζωηράν ἐντύπωσιν, εὐαρεστοῦντα καὶ πειθοντα τοὺς ἀκροατάς.

Τὸ Ἑλληνικὸν Ἔθνος φύσει καλαίσθητον ἐκαλλιέργησε τὴν Ῥητορικὴν ἐπιμελῶς καὶ τὴν ἤγαγεν εἰς τὴν ἀνωτάτην βαθμίδα τῶν μέσων τῆς παιδείσεως τῶν νέων. Μετὰ τὸν Κόρακα, τὸν Τεισίαν καὶ τὸν Γοργίαν ἦλθεν ἡ ἐποχὴ τῶν ἐνδόξων δέκα ῥητόρων προεξάρχοντος τοῦ Δημοσθένους, εἰς δὲ τὰς σχολὰς τῆς Ἑλληνιστικῆς ἐποχῆς οἱ νέοι ἤσκούντο διὰ πραγματειῶν νὰ μεταβάλλουν τὸν ἥττονα λόγον εἰς κρείττω «γυμνασίας ἔνεκα» προβαίνοντες εἰς Ἑλένης ἐγκώμιον, Βουσίριδος ἔπαινον καὶ ἄλλας ἐργασίας τοιοῦτου εἶδους, ἐπειρῶντο δὲ προσέτι νὰ ἀποδείξουν σφάλλλοντας τοὺς ποιητάς καὶ δὴ καὶ τὸν Ὅμηρον, ὡς ἔπραξε κατ' ἐξοχὴν ὁ ἐξ Ἀμφιπόλεως Ζωΐλος, ὁ ἐπικληθεὶς Ὁμηρομάστιξ. Οἱ ῥήτορες ἦσαν πρόσωπα κατ' ἐξοχὴν τιμώμενα, ἴδια ἀπὸ τῆς Ῥωμαϊκῆς

έποχης, οτε ανεφάνησαν εξέχοντες εκπρόσωποι τής Ῥητορικῆς, Δίων ὁ Χρυσόστομος, ὁ Αἴλιος Ἀριστείδης, ὁ Λουκιανός, ὁ Λιβάνιος καὶ ὁ Ἰωάννης ὁ Χρυσόστομος.

Τὸ κάλλος τοῦ λόγου εἰς τὰ Ῥητορικὰ ἐπιτεύγματα δὲν εἶναι μόνον ἐξωτερικόν, περιοριζόμενον δηλαδὴ εἰς τὴν γλωσσικὴν αὐτοῦ μορφήν καὶ μόνον. Τὰ ἐκφραστικὰ μέσα τοῦναντίον ὀφείλουσι νὰ ἐνδύουσι ἐννοίας ἀδράς, αἰσθήματα γενναῖα καὶ ἀντιλήψεις ἐμμούσους (φιλοκάλους), ἴνα ἡ ὕλη καὶ ἡ μορφή ἐναμίλλως συνθέτουσι τὸ καλλιτέχνημα τοῦ λόγου.

Εἰς τοὺς ἐπικηδεῖους λόγους ἰδιαιτέρως ἡ προσπάθεια τῆς εὐτυχούς συνθέσεως εἶναι λίαν ἐπίπονος καὶ δυσχερής. Εἰς αὐτοὺς ἐκδηλοῦνται αἱ βαυτέραι ἀναζητήσεις διὰ τὸ μυστήριον τῆς ζωῆς καὶ τοῦ θανάτου καὶ ἀντικρύζεται ἡ ἐπέκεινα τῶν αἰσθητῶν περιοχῆ. Ἐκτίθεται ἡ πορεία τοῦ βίου τοῦ ἀνθρώπου καὶ συσχετίζεται πρὸς τὸν προορισμόν του. Ἀντιπαρατίθενται τὸ ἰδεῶδες καὶ τὸ κατορθωθὲν. Ἐξετάζεται ὁ ἀνθρώπος ὡς πολίτης τοῦ πνευματικοῦ κόσμου, πρὸς τὸν ὁποῖον τὸν συνδέει ὁ ἠθικὸς νόμος, καὶ ἐλέγχεται κατὰ πόσον οὖτος κατώρθωσε διὰ τῆς συνειδήσεως τοῦ καθήκοντος νὰ ὑπερникῆσῃ τὰς τάσεις τῆς ὕλικῆς του φύσεως, διὰ νὰ ἐπιτύχῃ τὴν ἐσωτερικὴν του ἐλευθερίαν καὶ τὴν αὐτοδιάθεσιν.

Καὶ καθὼς αἱ λέξεις δὲν εἶναι εἰμὴ τὸ ὄργανον τοῦ πνεύματος, περιέχουσι τὸ πνεῦμα καὶ τὰς ἐννοίας, αἴτινες πολλάκις εἶναι ἀσαφεῖς ἢ διφορούμεναι ἢ πολυσήμαντοι, ἀποτελεῖ ἄθλον ἡ ἐκλογή τῶν καταλλήλων λέξεων, αἱ ὁποῖαι θὰ ἐκφράσουσι τὰς ὕψηλās καὶ μεγάλας ἐννοίας.

Ὁ Βασίλειος Ζέρβας ἐπιτυγχάνει κατὰ τρόπον ἀριστοτεχνικόν τὴν δύσκολον αὐτὴν σύνθεσιν καὶ μᾶς δίδει μὲ τὰ «Παλαιὰ ἐναγίσματα» ἐν ὄντως ἀξιοθαύμαστον τεχνουργημα ἀριστοπύου χεῖρός καὶ φιλοσόφου διαθέσεως.

Ἡ ἀσυνήθης διὰ τὴν σημερινὴν γενεάν οἰκειότης τοῦ συγγραφέως πρὸς τὴν ἀρχαίαν φιλοσοφίαν καὶ τὴν Ἁγίαν Γραφήν, καθὼς καὶ πρὸς τὴν ὄλην ἀρχαίαν Γραμματείαν, ἡ βαθεῖα πίστις αὐτοῦ ἐπὶ τὸν ἀδιάσπαστον δεσμὸν τῆς παιδείας καὶ θρησκείας—σχολεῖον καὶ Ἐκκλησία εἶναι δι' αὐτὸν ἡ εὐρυάνασσα φωτοδοτὶς διὰς—καὶ ἡ ἀκλόνητος θρησκευτικὴ του πίστις διέξουσι εἰς αὐτὸν τὸ στερεὸν βάθρον τῆς ἀδράς θεωρήσεως τοῦ ἀνθρώπου, τοῦ βίου καὶ τοῦ κόσμου, παρέχουσι δὲ εἰς τὸν κάλαμόν του τὴν ῥώμην ἀντιστοίχου ἐκφράσεως.

Διὰ φαντασίας ὕψιπετοῦς διατυποῦνται εἰς τοὺς λόγους του εἰκόνας ποιητικώταται, ἀναλύονται δὲ τεχνικώτατα χαρακτῆρες καὶ πράξεις εἰς ὕψος λεπτόν καὶ εὐγενές. Ἡ διάφθρωσις τῶν νοημάτων εἶναι ἐπιτυχής, ἡ δὲ φράσις του διακρίνεται διὰ τὸ ἀπαράμιλλον κάλλος, τὴν κομψότητα καὶ τὴν μουσικότητα—ποίημα πεζόν. Αἱ λέξεις του, αἱ περιέχουσι τὸ πνεῦμα λέξεις, εἶναι καλαίσθητοι, σπάνια, ἐξειδικευμένοι, ἐπιτυχῶς ἐπειλεγμένοι, δόκιμοι. Οὐδὲν τὸ καθημαξευμένον ἔχει θέσιν εἰς τὴν φράσιν τοῦ Βασίλ. Ζέρβα. Ἡ λαμπρά του γλῶσσα, ἀττικίζουσα, Φρυγίχης, ῥέουσα καὶ τέρπουσα τὴν ἀκοὴν καὶ τὸ πνεῦμα, καθιστᾷ τὸ κείμενόν του κλασσικόν καὶ ἂν δὲν ἐμνημονεύοντο τὰ σύγχρονα γεγονότα θὰ ἠδύνατο ἄριστα νὰ ἐκκληθῆ ὡς ἔργον τινὸς τῶν ἐνδοξοτάτων Ῥητόρων τῶν μετακλασσικῶν χρόνων.

Ὡς ἐπίμετρον εἰς τοὺς ἐπικηδεῖους λόγους του παρατίθεται καὶ βραχὺ τι μελέτημα ὑπὸ τίτλον «Τὰ δάκρυα τοῦ ἀσκητοῦ» γραφὲν ὑπὸ τὸ κράτος εὐλαβῶν ἐνοράσεων καὶ διαπύρων ἱερῶν συναισθημάτων ὑπὸ τοῦ συγγραφέως. Τὸ λυρικώτατον τοῦτο ἀφήγημα ἀναφέρεται εἰς ἀσκητὴν ἐγκρατῆ, ἐκκλίνοντα ἀπὸ τῆς ἐναρέτου γραμμῆς συνεργίᾳ τοῦ πονηροῦ, μετανοήσαντα δὲ καὶ κλαύσαντα πικρῶς, ὡς ὁ Πέτρος. Ἡ μεταμέλεια καὶ ἡ ἐπὶ ταύτῃ προσευχῆ, βαθείας κατανύξεως συγκινητικὸς στόνος, καὶ τὰ δάκρυα, ζέων σταλαγμός, «γενόμενα ῥεῖθρα ἀναβαπτισμού καὶ παρασκευάσαντα τὴν ἱμερτὴν σινασάχθειαν τοῦ ἀνυποπίστου ἠθικοῦ χρέους του», ἐγένοντο «τῆς πασχούσης ψυχῆς τοῦ ἀσκητοῦ ἡ εὐεργὸς ἀνακούφισις». Εἶναι ὄντως λυρικώτατον τὸ κατανυκτικόν αὐτὸ δοκίμιον τῆς μετανοίας, εἰς τὸ ὁποῖον ὁ ἀσκητῆς «ἐκέτης εὐκατάνυκτος καὶ δακρυχέων,

Δαβιδικῆς μετανοίας ἀνάπλευς, ὀρέγει τὰς τρεμούσας χεῖρας πρὸς τὸν οὐρανόν, πλήρης δὲ ἑλλόγου πίστεως καὶ ἀκαταισχύντου ἐλπίδος ἐπὶ τὴν ἀνείκαστον φιλανθρωπίαν τοῦ Ὑψίστου, ἀπεκδέχεται ἐν ἀκλίνει ἀποκαραδοκία τὴν ἀπαλλαγὴν του ἀπὸ τῶν βαρυντικῶν δεσμῶν τῆς ἀμαρτίας του».

ΠΑΝ. Κ. ΓΕΩΡΓΟΥΝΤΖΟΣ

* * *

Πρακτικὰ Παιδαγωγικοῦ Συνεδρίου ἐν Θεσσαλονίκη 11—13 Σεπτεμβρίου 1961, ἔκδοσις Γενικῆς Ἐπιθεωρήσεως Ξένων Σχολείων, Θεσσαλονίκη 1961, σχ. 8 Μ, σελ. 192.

Ὁ Γενικός Ἐπιθεωρητὴς τῶν Ξένων Σχολείων κ. Δημ. Μαντζουράνης ὠργάνωσεν ἐν Θεσσαλονίκη παιδαγωγικὸν συνέδριον ἀπὸ 11—13 Σεπτεμβρίου 1961 πρὸς χάριν τῶν καθηγητῶν τῶν σχολείων τῆς περιφέρειας του.

Ἄν ληφθῆ ὑπ' ὄψει ὅτι οἱ ὑπηρετοῦντες εἰς τὰ ἐν Θεσσαλονίκη ξένα σχολεῖα λειτουργοὶ τῆς Μέσης Ἐκπαιδεύσεως προέρχονται σχεδὸν κατὰ τὸ σύνολον αὐτῶν ἐκ τοῦ Πανεπιστημίου Θεσσαλονίκης καὶ ὅτι εἰς τὸ Πανεπιστήμιον τοῦτο ἡ ἔδρα τῆς Παιδαγωγικῆς χηρεύει ἀπὸ εἰκοσαετίας, πᾶς τις ἐννοεῖ ὅτι οἱ λειτουργοὶ οὗτοι ἔχουσιν ἐπείγουσαν ἀνάγκην παιδαγωγικῆς τινος μετεκπαιδεύσεως ἢ τοῦλάχιστον καθοδηγήσεως.

Εἶναι πρὸς τιμὴν τοῦ κ. Μαντζουράνη ὅτι ἔσπευσε νὰ ἀντιμετωπίσῃ ἀποφασιστικῶς τὴν ὑπάρχουσαν κατάστασιν καὶ κατέστρωσε πρόγραμμα συγκροτήσεως τεσσάρων ἀλλεπαλλήλων συνεδρίων κατὰ τακτὰ διαστήματα μὲ διαπραγματεύσιν ἀντιστοίχως τεσσάρων περιοχῶν τοῦ μορφωτικοῦ ἔργου. Κατὰ ταῦτα ἐπρογραμματίσθησαν τὰ ἑξῆς τέσσαρα γενικὰ θέματα: 1) Ἡ ἐφηβικὴ ἡλικία καὶ ἡ σημασία τῆς γνώσεως αὐτῆς διὰ τὴν σχολικὴν ζωὴν. 2) Ἡ μόρφωσις καὶ τὰ μορφωτικὰ ἰδεώδη, τὸ ἑλληνικὸν μορφωτικὸν ἰδεῶδες. 3) Γενικαὶ ἀρχαὶ τῆς Διδακτικῆς καὶ 4) Εἰδικὴ Διδακτικὴ καὶ διδασκαλία.

Κατὰ τὸ παιδαγωγικὸν συνέδριον τῆς 11—13 Σεπτεμβρίου 1961 ἐγένετο ἡ διερεύνησις τοῦ πρώτου μεγάλου θέματος ὑπὸ ἑπτὰ εισηγητῶν ὡς ἑξῆς: 1) Ἡλ. Νινιός—Ἡ σωματικὴ ἐξέλιξις τοῦ ἐφήβου. 2) Γ. Θεοχαρίδης—Ἡ ψυχικὴ ἐξέλιξις τοῦ ἐφήβου. 3) Ἄν. Γεωργοπαπαδάκος—Ἡ παιδαγωγικὴ χρησιμοποίησις τῶν πορισμάτων τῆς Σωματολογίας καὶ τῆς Ψυχολογίας τοῦ ἐφήβου. 4) Χρ. Φράγκος—Ἰδιομορφία θηλέων καὶ ἀντιμετώπισις αὐτῶν. 5) Σπ. Λέκας—Ἡ μνήμη καὶ ἡ μάθησις. 6) Ἐλένη Θεοδοσιάδου—Ἡ ὑγεία καὶ ἡ ἀσθένεια τοῦ ἐφήβου καὶ 7) Ἐλένη Σγουροῦ—Ὁ ἔφηβος καὶ ἡ παιδεία.

Αἱ εισηγήσεις χαρακτηρίζονται διὰ τὴν ἐμβρίθειάν των, ἐστηρίχθησαν δὲ καὶ εἰς πλουσίαν βιβλιογραφίαν. Αἱ συζητήσεις συνετέλεσαν εἰς τὴν διευκρίνησιν ἀμφισβητουμένων σημείων ἢ καὶ εἰς τὴν διεύρυνσιν τοῦ περιεχομένου τῶν εισηγήσεων. Τέλος ἡ ὑπὸ τοῦ Γεν. Ἐπιθεωρητοῦ κ. Μαντζουράνη γενομένη γενικὴ εἰσήγησις κατὰ τὴν ἑναρξίν τοῦ Συνεδρίου καὶ ἡ διατύπωσις τῶν πορισμάτων καὶ συμπερασμάτων ἐπὶ τῶν καθ' ἕκαστα θεμάτων ἐπὶ τῇ λήξει τῶν ἐργασιῶν ἐπεσφράγισαν ἐπαξίως τὴν ἐπιτυχίαν τοῦ Α' τμήματος τοῦ γενικοῦ προγράμματος τῆς παιδαγωγικῆς ἐνημερώσεως τῶν λειτουργῶν τῆς Περιφέρειας τῶν ξένων σχολείων, τῆς ὁποίας ἀναμφιβόλως ἐπωφελήθησαν καὶ οἱ λοιποὶ ἐκπαιδευτικοὶ λειτουργοὶ τῆς περιοχῆς οἱ παρακολουθήσαντες τὰς ἐργασίας τοῦ Συνεδρίου.

Εἶναι ἄξιος συγχαρητηρίων ὁ κ. Δ. Μαντζουράνης διὰ τὴν μετὰ δραστηριότητος ἀναληφθεῖσαν προσπάθειάν του καὶ διὰ τὴν ἐπιτυχίαν, μεθ' ἧς διεξήγαγε μέχρι τοῦδε τὸ ἐκτελεσθὲν μέρος αὐτῆς. Βάσιμος εἶναι ἡ ἐλπίς ὅλων ὅτι ἡ συνέχεια θὰ ἐπακολουθήσῃ ἐξ ἴσου ἐπιτυχῆς.

ΠΑΝ. ΓΕΩΡΓΟΥΝΤΖΟΣ